

2. Григорчак Д.В. Протидія торгівлі людьми в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 травня 2023 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 417–419.

3. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 15.11.2000 : станом на 4 лют. 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text.

Загородній Сергій Сергійович,
здобувач науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

ПОШКОДЖЕННЯ ЯК ФОРМА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 194-1 КК УКРАЇНИ

На законодавчому рівні поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення не отримало чіткого визначення, проте у правовій літературі та наукових статтях існує різноманіття підходів до його трактування. Ймовірно така ситуація обумовлена бажанням зробити кримінально-правові норми простішими щодо їх тлумачення. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення є обов'язковим елементом для притягнення до кримінальної відповідальності. Це випливає зі ч. 1 ст. 2 КК України, де зазначено, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК України [4].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення відображає зовнішній прояв протиправної дії чи бездіяльності та представляє собою сукупність об'єктивних ознак, які характеризують посягання на об'єкт і підлягають сприйняттю, встановленню і доказуванню. Її значення визначається низкою факторів: по-перше, вона як складова частина складу будь-якого кримінального правопорушення формує саму основу для кримінальної відповідальності; по-друге, вона слугує базисом для правильної кваліфікації кримінальних правопорушень; по-третє, є критерієм для розмежування близьких за складом кримінальних правопорушень; по-четверте, вона дозволяє відокремлювати кримінальні правопорушення від інших суміжних кримінальних та адміністративних правопорушень; і, вона є основою

для призначення справедливого та об'єктивного покарання. Оскільки, якою б протиправною не була думка вона підлягає лише моральному осуду, залишаючись поза сферою кримінального судочинства.

Дія як характеристика об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення визначається як протиправний і суспільно небезпечний акт людської поведінки. Кримінальне законодавство регулює дві основні форми злочинних діянь: активну поведінку, тобто дію, та пасивну поведінку, тобто бездіяльність. Однак не кожна дія може бути кваліфікована як кримінально карана. Лише у випадку передбачення такої дії як форми прояву об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Стаття 194-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за: 1) умисне пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики, якщо ці дії призвели або могли призвести до порушення нормальної роботи цих об'єктів, або спричинило небезпеку для життя людей (ч. 1); 2) вчинення цих дій повторно або за попередньою змовою групою осіб, або загальнонебезпечним способом (ч. 2); 3) вчинення цих дій, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 3) [4].

Об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення проявляється у двох формах: 1) пошкодження; 2) руйнування. Наслідки у вигляді призведення або можливості до призвести до порушення нормальної роботи цих об'єктів, або спричинило небезпеку для життя людей є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194-1 КК України. Загибель людей або інші тяжкі наслідки є обов'язковими ознаками кваліфікованого складу (ч. 3 ст. 194-1 КК України). Таким чином, умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 КК України) – це кримінальне правопорушення з матеріальним складом. Крім того, у ч. 2 цієї статті передбачено ще одну ознаку об'єктивної сторони умисного об'єктів електроенергетики, яка має обов'язковий характер, – загальнонебезпечний спосіб [14, с. 124–125].

З огляду на викладене, дослідження ознак об'єктивної сторони умисного пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики слід розпочати з визначення суспільно небезпечних дій цього кримінального правопорушення, якими є пошкодження.

У тлумачних словниках слово «пошкоджувати» означає: 1) виводити що-небудь з ладу; 2) псувати; 3) руйнувати»; 4) шкодити; 5) приводити в несправний стан; 6) порушувати цілісність, міцність; 7) погіршувати якість; 8) спричинювати шкоду тощо [9, с. 484; 10]. З етимологічної позиції пошкоджувати – приводити що-небудь у непридатний стан, псувати, руйнувати, порушувати цілісність чого-небудь. Деякі тлумачні словники ототожнюють дії «пошкоджувати» та

«руйнувати». Однак, в кримінальному законодавстві поняття не можуть бути багатозначними [14, с. 125].

Пошкодженням майна Пленум Верховного Суду України визнає погіршення якості, зменшення цінності речі або приведення її на якийсь час у не придатний до використання за цільовим призначенням стан [11]. Аналогічне визначення пропонують деякі українські вчені [2, с. 103]. Схоже тлумачення пропонує А. В. Семенюк-Прибатьєн, однак додає слово «протиправне», тобто пошкодженням майна, на думку вченої, слід вважати протиправне заподіяння шкоди чужому майну, що спричиняє погіршення його якості, зменшення цінності або тимчасової непридатності для використання за цільовим призначенням [12, с. 216]. Пошкодження майна передбачає неправомірний вплив на об'єкт, що призводить до часткової втрати його споживчих властивостей і економічної цінності. Такий стан суттєво ускладнює або обмежує можливість майна виконувати свою функцію за призначенням. Відновлення пошкодженого майна можливе, але лише після відповідних фінансових, трудових чи інших вкладень, що дозволяють повернути йому втрачені корисні властивості, хоча б тимчасово або частково [6, с. 400; 7, с. 843]. М. І. Хавронюк стверджує, що пошкодження – це приведення у часткову непридатність щодо цільового використання [13, с. 223]. На думку Р. А. Бориславського, пошкодження майна – це протиправний руйнівний вплив на майно, унаслідок якого погіршується якість чи зменшується цінність майна, що призводить до часткової та/або тимчасової неможливості використання майна за цільовим призначенням [1, с. 34].

Пошкодження інколи трактують як приведення майна в настільки неналежний стан, коли використання предмета кримінального правопорушення за його початковим призначенням стає неможливим або значно ускладнюється без попереднього ремонту, за умови, що існує реальна можливість відновлення його первинних властивостей. Будь-яке пошкодження майна означає порушення його фізичної цілісності та зниження економічної цінності, за якого об'єкт зберігає потенціал для відновлення пошкоджених характеристик.

З огляду на зазначене, можна виокремити такі ознаки пошкодження майна: 1) погіршення якості; 2) зменшення цінності; 3) непридатне до використання за цільовим призначенням протягом певного часу; 4) може бути відновлене [14, с. 125].

Пошкодження майна розглядається як суспільно небезпечна дія, що полягає у неправомірному впливі на об'єкт із метою погіршення його стану. У результаті таких дій майно частково втрачає свої споживчі властивості та економічну цінність, що суттєво ускладнює або обмежує його використання за призначенням. Однак майно може бути відновлено, повертаючи собі втрачені або зменшені корисні якості, які

дозволяють експлуатацію відповідно до його функціонального призначення [14, с. 127].

Предметом умисного пошкодження об'єктів електроенергетики є технічні засоби та споруди електрозв'язку, що входять до складу електроенергетичної мережі. Їх пошкодженням деякі вчені вважають: 1) приведення будь-яким способом на певний час у стан, не придатний для використання за цільовим призначенням [6, с. 400; 7, с. 843; 8, с. 1112]; 2) приведення на певний час або остаточно у цілком або частково непридатний за цільовим призначенням стан [3, с. 398]; 3) приведення в стан, за якого вони цілком або частково втрачають здатність використовуватися для передачі інформації [5, с. 766]. Таким чином, переважна більшість учених для тлумачення поняття «пошкодження» використовують передбачене в постанові Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 1976 року № 4 «Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» визначення [14, с. 127].

На нашу думку, у контексті ст. 194-1 КК України, а також суміжних кримінальних та адміністративних правопорушень, пошкодженням об'єктів електроенергетики слід вважати суспільно небезпечну дію, яка полягає у неправомірному впливі на хоча б один із вказаних об'єктів з метою погіршення його функціональності. Унаслідок цього він частково втрачає свої споживчі властивості, економічну цінність або можливість використання за призначенням значно ускладнюється. При цьому зберігається можливість його відновлення.

Список використаних джерел

1. Бориславський Р. А. Диференціація кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження майна за кримінальним правом України : дис. ... д-ра філософії : 08 «Право». Львів, 2020. 237 с.
2. Дячкін О. П. Кримінально-правова охорона об'єктів електроенергетики та зв'язку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ, 2009. 258 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навч. посіб. Київ : Алерта, 2015. 576 с.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / [за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В.І. Борисова, В. І. Тютюгіна]. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. 2013. 1040 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 1046 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ : Дакор, 2019. С. 1384.
9. Пошкоджувати. *Словник української мови* : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 7 : Поїхати–Приробляти. 1976. 723 с. URL: <http://sum.in.ua/s/poškodzhuvaty>.
10. Пошкоджувати. *Словник української мови*. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D0%BE%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8>.
11. Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки: постановва Пленуму Верховного Суду України від 2 лип. 1976 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76#Text>.
12. Семенюк-Прибатьє А. В. Поняття знищення та пошкодження майна у кримінальному праві України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 207–219. (Серія «Юридична»).
13. Хавронюк М. І. Кримінальні проступки: науково-практичний коментар статей Кримінального кодексу України. 2-ге вид. Київ : Дакор, 2021. С. 266.
14. Юріков О. О. Кримінальна відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі : дис. ... д-ра філософії : 08 «Право». Київ, 2021. 311 с.
15. Cherniavskiy, S., Dzhuzha, A., Babanina, V., & Harust Yu. (2022). Financial and Economic Security in Ukraine: Improving a System based on the International Example. *Review of Economics and Finance*. 20 (1). P. 208–215. DOI: 10.37635/jnalsu.28(4).2021.157-168. URL: https://refpress.org/wp-content/uploads/2022/10/Cherniavskiy_REF.pdf.